

Jacek Zalesny

Analiza prawna działalności operacyjno-rozpoznawczej w Republice Białoruś

SŁOWA KLUCZOWE:

Republika Białoruś, KGB, działalność operacyjno-rozpoznawcza

STUDIA I ANALIZY

Wiodącą metodą pozyskiwania informacji przez służby specjalne są czynności operacyjno-rozpoznawcze. Ich z jednej strony tajność, efektywność w zastosowaniu, z drugiej zaś strony często technologiczna prostota sprawiają, że służby specjalnie chętnie z nich korzystają, a jednocześnie mają tendencję, do nadużywania ich, kosztem naruszenia wolności i praw obywateli. Z tego też powodu, z punktu widzenia skuteczności wypełniania zadań państwa w obszarze bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego, a zarazem ochrony wolności i praw jednostki, nie jest bez znaczenia czy działalność operacyjno-rozpoznawcza podlega prawnej regulacji, a jeśli tak, jak ona jest ukształtowana, w kontekście zasad i wartości konstytucyjnych. Ten sposób myślenia o instytucjach państwa, wolnościach i prawach obywateli, ma swoje umocowanie także w Republice Białoruś. Jego legislacyjnym odwzorowaniem jest normatywne uregulowanie problematyki działalności operacyjno-rozpoznawczej. Zarazem jednak zaznaczenia wymaga, że legislacyjnie prawidłowe ukształtowanie działalności operacyjno-rozpoznawczej nie oznacza, że podobna będzie praktyka. Pomiędzy bowiem *law in book* a *law in action* mogą występować napięcia, co – samo w sobie – nie neguje założenia, że płaszczyzną odniesienia jest warstwa normatywna zdarzeń. Dopiero na jej tle można analizować praktykę, jej relacje do rozwiązań uznawanych za właściwe we współczesnych państwach europejskich.

Tak jak przepisy ustawy z 10 lipca 2012 r. Nr 390-3 o organach bezpieczeństwa państwowego Republiki Białoruś są wiodące dla określenia ustroju białoruskich organów bezpieczeństwa państwa, tak dla ustalenia przedmiotu ich działalności kluczowe znaczenie mają przepisy ustawy z 15 lipca 2015 Nr 307-3 o działalności operacyjno-rozpoznawczej¹. Parlament określił w niej materię i tryb stosowania środków operacyjno-rozpoznawczych, stosunki prawne powstające w trakcie realizacji tych środków. Zawarł normatywną definicję działalności operacyjno-rozpoznawczej.

Na Białorusi działalność operacyjno-rozpoznawcza jest prowadzona przez organy państwowe zgodnie z przepisami ustawy z 15 lipca 2015 r. o działalności operacyjno-rozpoznawczej, w sposób konspiracyjny, z zastosowaniem środków operacyjno-rozpoznawczych, w sposób jawny i niejawny, w celu ochrony życia, zdrowia, praw, wolności i interesów prawnych obywateli Białorusi, obywateli innych państw, apatrydów, praw i prawnie ochronionych interesów organizacji, własności przed przestępstwami, zapewnienie bezpieczeństwa społeczeństwa i państwa.

Zadaniami działalności operacyjno-rozpoznawczej są:

- 1) zbieranie informacji na temat zdarzeń i działań stwarzających zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego Republiki Białoruś;
- 2) zapobieganie, wykrywanie, udaremnianie przestępstw, a także identyfikacja osób, które je przygotowują, popełniają lub popełniły;
- 3) poszukiwanie osób ukrywających się przed organami ścigania lub sądem i (lub), których miejsce pobytu jest nieznane tym organom, obywateli zaginionych bez wieści, jak również skazanych na karę w przypadkach ustawowo określonych;
- 4) ustalenie danych osobowych obywateli, którzy zginęli (zmarli);
- 5) ustalenie danych osobowych obywateli, którzy ze względu na stan zdrowia lub wiek nie mogą zgłaszać informacji o sobie;
- 6) ustalenie majątku, który jest lub może być przedmiotem zajęcia w postępowaniu karnym;
- 7) zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom współpracującym lub którzy współpracowali w sposób konfidencjonalny z organami prowadzącymi działalność operacyjno-rozpoznawczą i ich bliskich, jak również ochrony ich majątku przed kradzieżą, zapewnienie bezpieczeństwa innych obywateli, zgodnie z obowiązującym prawodawstwem;

¹ Закон Республики Беларусь от 15 июля 2015 г. № 307-3 „Об оперативно-розыскной деятельности”, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3961&p0=H11500307> (12.09.2016).

- 8) zbieranie informacji w celu podjęcia decyzji w sprawie dopuszczenia obywateli do tajemnic państwowych, prac związanych z eksploatacją urządzeń stanowiących podwyższone zagrożenie dla życia i zdrowia obywateli i środowiska, do udziału w działalności operacyjno-rozpoznawczej, do pomocy na zasadzie konfidencjonalnej organom prowadzącym działalność operacyjno-rozpoznawczą;
- 9) ochrona tajemnic państwowych.

Izby Zgromadzenia Narodowego zastrzegły, że działalność operacyjno-rozpoznawcza jest realizowana na zasadach legalności, przestrzegania praw, wolności i interesów prawnych obywateli, praw i interesów prawnych organizacji, konspiracji, prowadzenia działań operacyjno-rozpoznawczych jawnie i niejawnie.

W trakcie wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych państwo gwarantuje przestrzeganie praw, wolności i interesów prawnych obywateli, praw i interesów prawnych organizacji. Przestrzeganie praw jest zapewnione poprzez ustanowienie obowiązków organów prowadzących działalność operacyjno-rozpoznawczą, określenie trybu realizacji czynności operacyjno-rozpoznawczych, nadzór i kontrolę nad działalnością operacyjno-rozpoznawczą. Ograniczenie praw, wolności i interesów prawnych obywateli, praw i interesów prawnych organizacji w trakcie realizacji czynności operacyjno-rozpoznawczych jest dopuszczone wyłącznie w interesie bezpieczeństwa narodowego Białorusi, porządku publicznego, ochrony moralności, zdrowia ludzi, praw i wolności innych obywateli, zgodnie z obowiązującymi ustawami.

Działalność operacyjno-rozpoznawcza prowadzona jest z wyłączeniem jawności. Jest to zasada współwyznaczająca jej tożsamość. Utajnieniu podlegają informacje o organizacji, taktyce, siłach, środkach, metodach, planach działań operacyjno-rozpoznawczych, stosowanych przy wykonywaniu zadań operacyjno-rozpoznawczych przez organy prowadzące działalność operacyjno-rozpoznawczą; osobach współpracujących z organami stosującymi środki operacyjno-rozpoznawcze; o organizacjach w związku ze stosowaniem środków operacyjno-rozpoznawczych; funkcjonariuszach organów prowadzących działalność operacyjno-rozpoznawczą, którzy uczestniczą lub uczestniczyli w wykonywaniu takich czynności; niejawnym współpracownikach, jak również o innych funkcjonariuszach organów realizujących działalność operacyjno-rozpoznawczą; o prowadzonych przez organy stosujące środki operacyjno-rozpoznawcze tego rodzaju przedsięwzięciach i o innej ich działalności przy wykonywaniu zadań o charakterze operacyjno-rozpoznawczym.

W ustawie o działalności operacyjno-rozpoznawczej w sposób rozbudowany parlament ustalił prawa i obowiązki obywateli w związku z prowadzeniem działalności operacyjno-rozpoznawczej. Mają oni prawo wyrazić zgodę na udzielenie pomocy organom prowadzącym działalność operacyjno-rozpoznawczą bądź odmówić takiej pomocy.

Obywatele, w stosunku do których prowadzi się lub prowadzono czynności operacyjno-rozpoznawcze, mogą zaskarżyć działalność organów wykonujących czynności operacyjno-rozpoznawcze do organów wyższego rzędu prowadzących działalność operacyjno-rozpoznawczą, prokuratury lub do sądu, w celu uchylenia szkody wyrządzonej im podczas przeprowadzania czynności operacyjno-rozpoznawczych. Mają prawo zapoznać się ze gromadzonymi na ich temat informacjami, gdy przeciwko nim nie wszczęto postępowania karnego bądź postępowanie karne zostało umorzono bądź umorzono postępowanie karne w związku z brakiem społecznie niebezpiecznego czynu, przewidzianego przez ustawodawstwo karne bądź w związku z brakiem w ich czynach elementów przestępstwa bądź zostali uniewinnieni przez sąd.

Obywatele zaangażowani w prowadzenie działalności operacyjno-rozpoznawczej mają prawo przedstawiać takim organom bezpłatnie lub za wynagrodzeniem informacje niezbędne dla wypełnienia zadań o charakterze operacyjno-rozpoznawczym, dostarczać im ruchomości, będące w ich rozporządzeniu pomieszczenia, środki transportu, środki łączności i inne mienie, które może zostać wykorzystane przez organy operacyjno-rozpoznawcze. Mają prawo do wynagrodzenia i innych świadczeń, których nie wykazują w deklaracji o dochodach i majątku; kompensacji kosztów ponoszonych w związku z udziałem w działaniach operacyjno-rozpoznawczych, jak również do wyeliminowania powstałych w związku z tym dla nich negatywnych skutków. Są uprawnieni do złożenia skargi na działalność organów prowadzących działalność operacyjno-rozpoznawczą do organów wyższego rzędu prowadzących działalność operacyjno-rozpoznawczą, prokuratury lub sądu, w trybie prawnie przewidzianym. Gwarantuje się im zachowanie w tajemnicy informacji dotyczących udzielania przez nich pomocy organom operacyjno-rozpoznawczym. Osoby współpracują z organami operacyjno-rozpoznawczymi na podstawie zawieranego z nimi kontraktu. Mają prawo jednostronnie odstąpić od niego, pod warunkiem zwrotu całego uzyskanego wynagrodzenia.

Osoby zaangażowane w prowadzenie działalności operacyjno-rozpoznawczej zobowiązane są do zachowania w tajemnicy informacji o udzielaniu pomocy organom prowadzącym działalność operacyjno-rozpoznawczą; informacji pozyskanych w trakcie tej działalności. Nałożono

na nie obowiązek wskazywania źródła wiedzy na temat przekazywanych informacji, jak też przestrzegania warunków umowy swojej współpracy. Zapewnia się bezpieczeństwo ich i ich bliskich, jak również chroni się ich własność przed przestępstwami związanymi ze świadczeniem przez nie pomocy.

W ustawie z 15 lipca 2015 r. o działalności operacyjno-rozpoznawczej uregulowano nie tylko prawa obywateli w związku ze współpracą z organami stosującymi środki operacyjno-rozpoznawcze, ale także prawa organizacji podejmujących tego typu działalność kooperacyjną. Mają one prawo dostarczać organom prowadzącym działalność operacyjno-rozpoznawczą informacje niezbędne im do wykonywania zadań o charakterze operacyjno-rozpoznawczym. Swoje nieruchomości i ruchomości, własność państwową, administrowane nieruchomości, środki transportu, środki łączności i inną własność, udostępniają do wykorzystania organom prowadzącym działalność operacyjno-rozpoznawczą. Czynią to na podstawie umowy. Mają prawo do odszkodowania za szkodę wyrządzoną im podczas wykorzystywania środków operacyjno-rozpoznawczych, do kompensacji wydatków poniesionych w związku z wykonywaniem czynności operacyjno-rozpoznawczych, z wyjątkiem przypadków ustawowo przewidzianych, jak również do usunięcia powstałych w związku z tym dla nich negatywnych skutków. Na pisemny wniosek przedkładają dokumenty niezbędne do wypełnienia zadań o charakterze operacyjno-rozpoznawczym, udzielają pomocy w ich sporządzeniu. Mogą brać udział w wykonywaniu czynności operacyjno-rozpoznawczych w charakterze legendowanej organizacji bądź odmówić takiego udziału. Mają prawo złożyć skargę na czynności organów prowadzących działalność operacyjno-rozpoznawczą do organów wyższego rzędu prowadzących działalność operacyjno-rozpoznawczą, prokuratury lub sądu, w trybie prawnie przewidzianym.

Organizacje udostępniają swoje bazy danych, systemy informacyjne, wprowadzają do nich zmiany niezbędne do wykonywania zadań operacyjno-rozpoznawczych. Przekazują dokumenty niezbędne do prowadzenia działalności operacyjno-rozpoznawczej, okazują pomoc przy sporządzaniu tego typu dokumentów. Współpracują w tworzeniu i funkcjonowaniu legendowanych organizacji.

W trakcie wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych niezbędne jest podejmowanie działań na rzecz ochrony życia, zdrowia, praw, wolności i interesów prawnych obywateli, praw i interesów prawnych organizacji, własności przed aktami przestępczymi, bezpieczeństwa społeczeństwa i państwa, wykonywać w ramach swoich kompetencji rozkazy, instrukcje, regulaminy, zgodnie z obowiązującym prawem.

Organy prowadzące działalność operacyjno-rozpoznawczą

Kompetencję prowadzenia działalności operacyjno-rozpoznawczej mają tylko te organy, które w takie uprawnienia wyposażył ustawodawca. Są to:

- organy spraw wewnętrznych Republiki Białoruś;
- organy bezpieczeństwa państwowego Republiki Białoruś;
- organy służby granicznej Republiki Białoruś;
- Służba Bezpieczeństwa Prezydenta Republiki Białoruś (SBP);
- Centrum Operacyjno-Analityczne przy Prezydencie Republiki Białoruś (OAC);
- organy kontroli finansowej Komitetu Kontroli Państwowej Republiki Białoruś;
- organy celne Republiki Białoruś;
- służby wywiadowcze Sił Zbrojnych Republiki Białoruś (Główny Zarząd Wywiadowczy – GRU). Prowadzą one działalność operacyjno-rozpoznawczą w celu zapewnienia bezpieczeństwa służb wywiadowczych Sił Zbrojnych Republiki Białoruś.

W świetle ustawowego wyliczenia organów prowadzących działalność operacyjno-rozpoznawczą, tego typu kompetencji nie mają podmioty prawa prywatnego, w tym podmioty prowadzące działalność detektywistyczną czy ochroniarską.

Organy stosujące techniki operacyjno-rozpoznawcze przedstawiają organom ścigania i sądowi materiały działalności operacyjno-rozpoznawczej zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi. Wykonują pisemne wnioski organizacji międzynarodowych, organów ochrony prawnej i służb specjalnych innych państw, zgodnie z przepisami ustawy o działalności operacyjno-rozpoznawczej i umowami międzynarodowymi Republiki Białoruś. Informują one organy zaangażowane w działalność operacyjno-rozpoznawczą o informacjach uzyskanych w trakcie wykonywania zadań związanych działalnością operacyjno-rozpoznawczą, odnoszących się do ich kompetencji. Zobowiązane są do przestrzegania tajemnicy w prowadzeniu działalności operacyjno-rozpoznawczej, zapewnienia bezpieczeństwa wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację takiej działalności, jak również do ochrony ich własności przed przestępstwami. Również w tajemnicy mają zachować informacje o okazanej przez obywateli pomocy. Ustawodawca zobowiązuje je do podejmowania działań na rzecz przywrócenia naruszonych praw, wolności i interesów prawnych obywateli, praw i interesów prawnych organizacji, niszczenia materiałów działalności operacyjno-rozpoznawczej, zawierających informacje

niezwiązane z nielegalną działalnością. W przypadku naruszenia praw lub wolności obywateli informują, że działalność organów operacyjno-rozpoznawczych doprowadziła do takiego stanu rzeczy i informują, na czym ona polegała.

Organom stosującym czynności operacyjno-rozpoznawcze zabrania się wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych do realizacji zadań nieprzewidzianych przepisami ustawy o działalności operacyjno-rozpoznawczej. Nie mogą stwarzać sytuacji wykluczających możliwość swobodnego wyboru działania przez obywateli, w stosunku do których prowadzi się czynności operacyjno-rozpoznawcze, w tym – nie mogą prowokować do popełnienia przestępstwa. Nie mogą wykorzystywać informacji pozyskanych z wykorzystaniem środków operacyjno-rozpoznawczych do innych celów niż ustawowo przewidziane. Nie mają prawa fałszować rezultatów działalności operacyjno-rozpoznawczej.

Organy stosujące środki operacyjno-rozpoznawcze zostały wyposażone w rozbudowany zespół kompetencji, których stosowanie w całej rozciągłości umożliwi im realizację powierzonych zadań. Mogą angażować obywateli (za ich zgodą) do przygotowywania działań operacyjno-rozpoznawczych i udziału w nich, przekazywania informacji; ustanawiać, na zasadzie bezpłatności lub odpłatnie, współpracowników i zawierać z nimi umowę na konfidencjonalne działanie. Są kompetentne tworzyć i wykorzystywać bazy danych, systemy informacyjne, otrzymywać bezpłatnie informacje z dowolnych baz danych, systemów informacyjnych poprzez zdalny do nich dostęp i nośniki informacji. Wprowadzają zmiany do tego typu baz danych i systemów informacyjnych, mających służyć realizacji zadań operacyjno-badawczych. Mają prawo wykorzystywać (na podstawie umowy) ruchomości i nieruchomości należące do obywateli i organizacji, a także zarządzane przez organy władzy publicznej, pomieszczenia operacyjne, środki transportu, środki łączności i inne mienie. Tworzą i wykorzystują dokumenty niezbędne do wypełniania zadań operacyjno-rozpoznawczych. Zwracają się o sporządzenie takich dokumentów bądź okazanie pomocy w ich wytworzeniu do organizacji i innych organów realizujących działalność operacyjno-rozpoznawczą. Zbierają i analizują informacje i dokumenty niezbędne do wykonywania powierzonych zadań. Tworzą i wykorzystują legendowanie organizacji. Występują do innych organów operacyjno-rozpoznawczych o przeprowadzenie tego typu czynności. Z drugiej zaś strony, wykonują pisemnie sporządzone wnioski organizacji międzynarodowych, organów ochrony prawa i służb specjalnych innych państw, na zasadzie wzajemności. Zbierają informacje niezbędne dla podjęcia decyzji w sprawie wydania

poświadczenia bezpieczeństwa uprawniającego do dostępu do informacji niejawnych.

Przepisy ściśle określają cele, w związku z którymi mają zastosowanie czynności operacyjno-rozpoznawcze. Mogą one być wykonywane w sytuacjach enumeratywnie wyliczonych przez białoruskiego ustawodawcę. Podstawą dla ich realizacji są informacje na temat zdarzeń i działań stwarzających zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego Republiki Białoruś; informacje na temat przygotowywania, popełnianym lub popełnionym przestępstwie, jak również o obywatelu przygotowującym je, popełniającym je lub obywatelu, który już je popełnił bądź mającym wiedzę na temat takiego przestępstwa. Czynności operacyjno-rozpoznawcze wykonuje się na zlecenie organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze, sądu lub innego organu w sprawie karnej. Prowadzi się je w sprawie ustalenia danych osobowych obywatela, który został zabity (zmarł), ustalenia danych osobowych obywatela, który ze względu na stan zdrowia lub wiek nie może udzielić informacji na temat swoich danych osobowych. Czynności operacyjno-rozpoznawcze są podejmowane na pisemny wniosek organizacji międzynarodowej, organu ochrony prawnej, służby specjalnej innego państwa w związku z umowami międzynarodowymi Białorusi, a także na zasadzie wzajemności. Wykonuje się je w razie konieczności zebrania informacji niezbędnych do podjęcia decyzji w sprawie zastosowania środków do zapewnienia bezpieczeństwa obywateli współpracujących konfidencjonalnie z organami prowadzącymi działalność operacyjno-rozpoznawczą i osób im bliskich, jak również ochrony ich własności przed przestępstwem. Uzasadnia je także zbieranie informacji na potrzeby wydania poświadczenia bezpieczeństwa uprawniającego do dostępu do informacji niejawnych.

Wykonywanie czynności operacyjno-rozpoznawczych prowadzone jest pod nadzorem. Co do zasady, zgodę na wykonanie tego typu czynności daje prokurator lub jego zastępca. Zarazem jednak ustawodawca przewiduje sytuacje, w których można prowadzić działalność operacyjno-rozpoznawczą bez takiej zgody. Dzieje się tak wtedy, gdy trzeba natychmiast podjąć działania na rzecz ochrony bezpieczeństwa obywateli i państwa, dla zapobiegnięcia, wykrycia, powstrzymania poważnego przestępstwa, poszukiwania i zatrzymania obywatela, który je popełnił, jak również w przypadku informacji o wydarzeniach i działaniach, które zagrażają bezpieczeństwu narodowemu Białorusi. Jednak i w tego typu sytuacjach organ wyposażony w kompetencje operacyjno-rozpoznawcze nie może korzystać z nich swobodnie. Zobowiązany jest uzyskać zgodę Ministra Spraw Wewnętrznych, Przewodniczącego Komitetu Bezpieczeństwa Pań-

stwowego, zastępcy Przewodniczącego Komitetu Kontroli Państwowej – Dyrektora Departamentu Dochodzeń Finansowych lub osób wykonujących ich obowiązki. Udzielając zgody, organ jednocześnie ustala jej temporalne ramy. Czas prowadzenia działalności operacyjno-rozpoznawczej w procedurze ekstraordynaryjnej (bez zgody prokuratora lub jego zastępcy) nie może być dłuższy niż 90 dni. Kopia decyzji w sprawie przeprowadzenia działań operacyjno-rozpoznawczych w ciągu 24 godzin jest przekazywana prokuratorowi lub osobie wykonującej jego obowiązki. Funkcjonariusz wykonujący czynności operacyjno-rozpoznawcze bez zgody prokuratora, w ciągu 48 godzin od momentu rozpoczęcia prowadzenia działań zobowiązany jest uzyskać zgodę prokuratora lub jego zastępcy na prowadzenie działań operacyjno-rozpoznawczych lub zaprzestać ich prowadzenia. Kiedy wobec braku zgody prokuratora funkcjonariusz zaprzestał realizacji działalności operacyjno-rozpoznawczej lub zawiesił ją, w ciągu 48 godzin od momentu jej rozpoczęcia przedstawia prokuratorowi lub jego zastępcy materiały działalności operacyjno-rozpoznawczej, które posłużyły do podjęcia decyzji o prowadzeniu czynności operacyjno-rozpoznawczych bez zgody prokuratora lub jego zastępcy. Prokurator lub jego zastępca niezwłocznie rozpatruje je i podejmuje decyzję o zasadności lub bezzasadności decyzji o prowadzeniu czynności operacyjno-rozpoznawczych bez zgody prokuratora lub jego zastępcy. Informacje uzyskane w trakcie działalności operacyjno-rozpoznawczej prowadzenie której bez zgody prokuratora lub jego zastępcy zostało uznane przez prokuratora lub jego zastępcę za bezzasadne, nie mogą być wykorzystane do wykonywania zadań operacyjno-rozpoznawczych.

Oprócz wyodrębnienia sytuacji, w których można wykonywać czynności operacyjno-rozpoznawcze bez uprzedniej zgody prokuratora lub jego zastępcy, prawodawca przewidział kategorie osób, wobec których mają zastosowanie inne zasady postępowania. W stosunku do osób należących do kadrowego zasobu głowy państwa Republiki Białoruś, działalność operacyjno-rozpoznawczą prowadzi się za zgodą Prezydenta Republiki i sankcją Prokuratora Generalnego Republiki Białoruś lub osoby wykonującej jego obowiązki, lub za zgodą Prezydenta Republiki wyrażonej na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych, Przewodniczącego Komitetu Bezpieczeństwa Państwowego, zastępcy Przewodniczącego Komitetu Kontroli Państwowej – Dyrektora Departamentu Dochodzeń Finansowych lub osób wykonujących ich obowiązki, bez sankcji Prokuratora Generalnego lub osoby wykonującej jego obowiązki. Wykonywanie czynności operacyjno-rozpoznawczych wobec deputowanego do Izby Reprezentantów Zgromadzenia Narodowego Republiki Białoruś, członka Rady Republiki

Zgromadzenia Narodowego Republiki Białoruś, sędziego, prokuratora, kierownika jednostki dochodzeniowej, oficera śledczego ma miejsce za zgodą Prokuratora Generalnego lub osoby wykonującej jego obowiązki lub na podstawie decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych, Przewodniczącego Komitetu Bezpieczeństwa Państwowego, zastępcy Przewodniczącego Komitetu Kontroli Państwowej – Dyrektora Departamentu Dochodzeń Finansowych lub osób wykonujących ich obowiązki, bez sankcji Prokuratora Generalnego lub osoby wykonującej jego obowiązki.

W celu ochrony praw obywateli i ich związków, ustawodawca białoruski wyznaczył – co do zasady – temporalne ramy prowadzenia czynności operacyjno-rozpoznawczych. I tak, czas trwania kontroli operacyjnej mieszkania i innej własności obywatela, pomieszczenia, budynku, urzędu, środka transportu, innego obiektu i pomieszczenia organizacji, monitorowanie sieci teleinformacyjnej, poczty, zakup kontrolowany wobec tego samego obywatela w jednej sprawie operacyjnej, może trwać do 90 dni. Okres obserwacji z wykorzystaniem niejawnego pozyskiwania informacji i innych środków zainstalowanych w miejscu zamieszkania lub innym obywatela, pomieszczenia, budynku, urzędu, środka transportu, innego obiektu i pomieszczenia organizacji, z wyjątkiem miejsc publicznie dostępnych, a także środków transportu publicznego, wynosi do 90 dni. Okres obserwacji w innych przypadkach wynosi do 180 dni. Czas prowadzenia eksperymentu wynosi do 180 dni. W uzasadnionych przypadkach, pod kontrolą prokuratora lub hierarchiczną kontrolą organu nadrzędnego wobec funkcjonariusza realizującego czynności operacyjne, czas ten może zostać prolongowany.

Nadzór i kontrola nad działalnością operacyjno-rozpoznawczą

Nadzór nad precyzyjnym i jednolitym stosowaniem przepisów dotyczących działalności operacyjno-rozpoznawczej, przestrzeganiem przez służby wolności i praw obywateli, sprawuje Prokurator Generalny Republiki Białoruś i upoważnieni przez niego prokuratorzy. Czynią to w ramach posiadanych przez siebie kompetencji. Nadzorowi prokuratorowskiemu podlega działalność służb specjalnych w stosunku do obywateli i ich organizacji, jak również co do naruszenia przez nie podstawowego interesu Białorusi. Natomiast dochodzenie wobec funkcjonariuszy służb specjalnych jest prowadzone przez KGB.

Od nadzoru nad realizacją czynności operacyjno-rozpoznawczych ustawodawca białoruski oddziela kontrolę nad nimi. Kontrolę nad prawi-

dłowym przeprowadzaniem czynności operacyjno-rozpoznawczych prowadzą szefowie organów wykonujących czynności operacyjno-rozpoznawcze.

W literaturze białoruskiej zwraca się uwagę na niedostateczny charakter kontroli nad służbami specjalnymi², co sprawia, że nierzadko sposób ich działania wykracza poza przepisy ustawy z 15 lipca 2015 r. o działalności operacyjno-rozpoznawczej.

STRESZCZENIE

Przedmiotem artykułu jest analiza prawna czynności operacyjno-rozpoznawczych prawnie dopuszczalnych w Republice Białoruś. W jej świetle stawia się tezę, że są one istotnie rozbudowane i wywierają kluczowe znaczenie dla realizacji zadań wyznaczonych białoruskim służbom specjalnym.

Jacek Zalesny

LEGAL ANALYSIS OF ACTIVITY OPERATIONAL AND RECONNAISSANCE IN THE REPUBLIC OF BELARUS

The article is focused on the activity operational and reconnaissance in the Republic of Belarus. The thesis of this article is they are developed. They have a crucial importance for the tasks assigned to the Belarusian special services.

KEY WORDS: *Republic of Belarus, KGB, activity operational and reconnaissance*

Bibliografia

Закон Республики Беларусь от 15 июля 2015 г. № 307-З „Об оперативно-розыскной деятельности”, <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3961&p0=H11500307> (12.09.2016).

Поротников А., *Будущее спецслужб Беларуси: трезвый расчет вместо красивых фантазий*, 5 февраля 2015, <http://nmnby.eu/news/analytics/5707.html> (12.09.2016).

² А. Поротников, *Будущее спецслужб Беларуси: трезвый расчет вместо красивых фантазий*, 5 февраля 2015, <http://nmnby.eu/news/analytics/5707.html> (12.09.2016).